

Ofkæling

Þórarinn Sveinsson dósent
Rannsóknarstofa í hreyfivísindum og
Lífeðlisfræðistofnun
Háskóli Íslands

Almennt um líkamlega áreynslu

- Hreyfing er heilsusamleg;
er öll líkamlega áreynsla holl?
- Afhverju?
- Vellíðunaráhrif – áhrif endorfína og fleiri boðefna
- Öll hreyfing veldur einhvers konar niðurbroti og sliti
- Hún örvar endurnýjunar og viðgerðarferla -
þjálfunaráhrif
- Næg hvíld og næring forsenda þjálfunaráhrifa

Neikvæð áhrif líkamlegrar áreynslu

- Hefur líkamleg áreynsla neikvæð áhrif: álagsmeiðsl, ofþjálfun, ...?
- Er hægt að gera of mikið eða fara rangt að?
- Ónóg hvíld eða næring.
- Einstaklingsháð hvar mörkin liggja, háð þáttum eins og erfðum, líkamlegu ástandi, næringu, aldri, kyni,...

Sjósund

- Eru sjósund holl?
- Sjósund er líkamleg áreynsla.
- Mikið hitastigsálag á líkamann sem reynir fyrst og fremst á hitastjórnunarkerfi og blóðrásarkerfi líkamans.
- Áhrifin eru bæði til skammstíma og koma strax, og svo langtíma áhrif sem taka lengri tíma að koma.

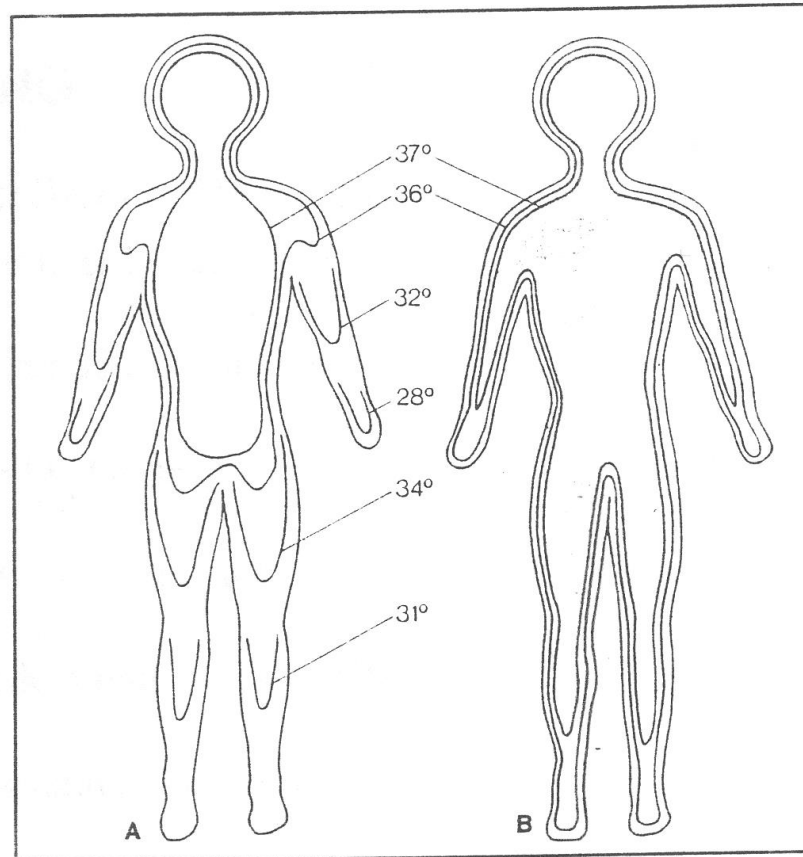

Skammtíma áhrif (acute)

- Sjokk áhrif (andköf, panikk): illa skilin og að mestu leyti sálræns eðlis; stafa aðallega af hitastigsáreiti á húð.
- Áhrif á blóðrásarkerfið: samdráttur í æðum í húð => hækkuðum blóðþrýstingi beint og óbeint vegna aukins aðfalls.

Kjarnhiti

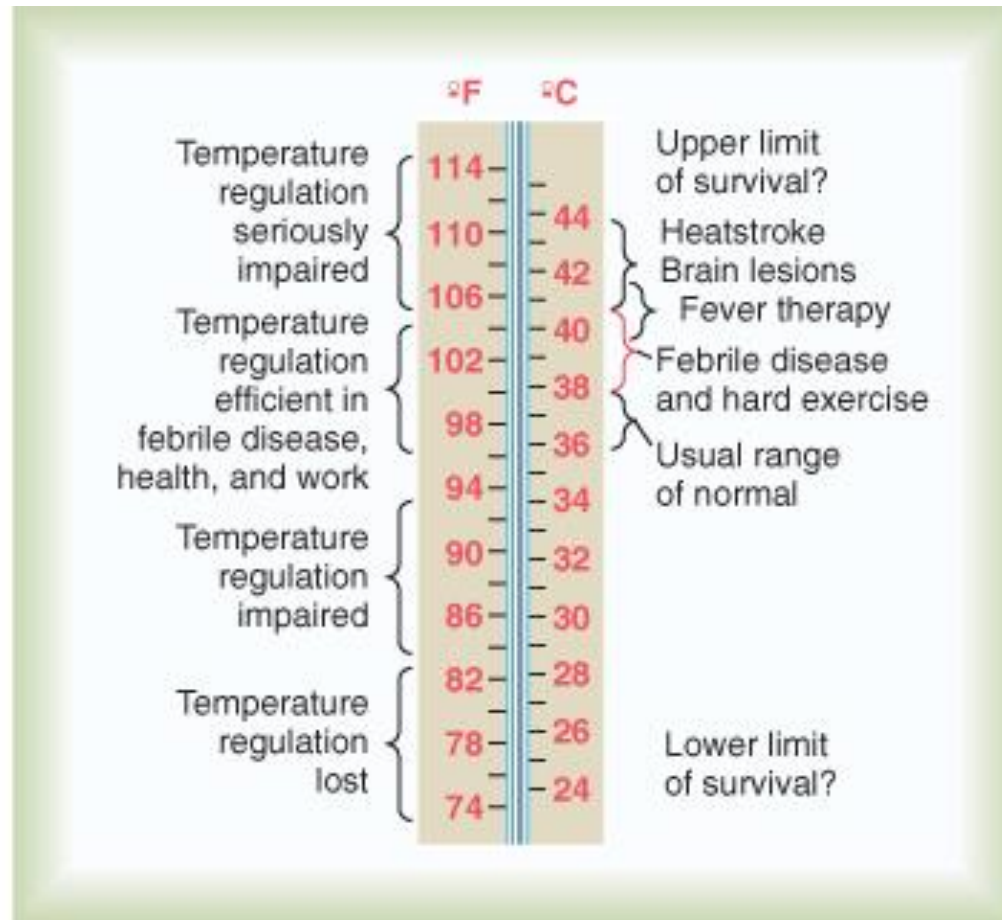

Langtíma áhrif (chronic)

- Hitastjórnunarkerfið reynir að halda kjarnahitanum innan eðlilegra marka (36°-38°C):
  - reynir að draga úr hitatapi;
  - eykur hitaframleiðslu líkamans.
    - i) aukin grunnbrennsla (langtíma aðlögun)
    - ii) skjálfti
    - [iii) bruni brúnnar fitu]
- Þegar hitastigið í kjarna er komið niður fyrir 29°-31°C hættir líkaminn að reyna að stjórna honum.

Hitastigssvið kjarna skilgreind

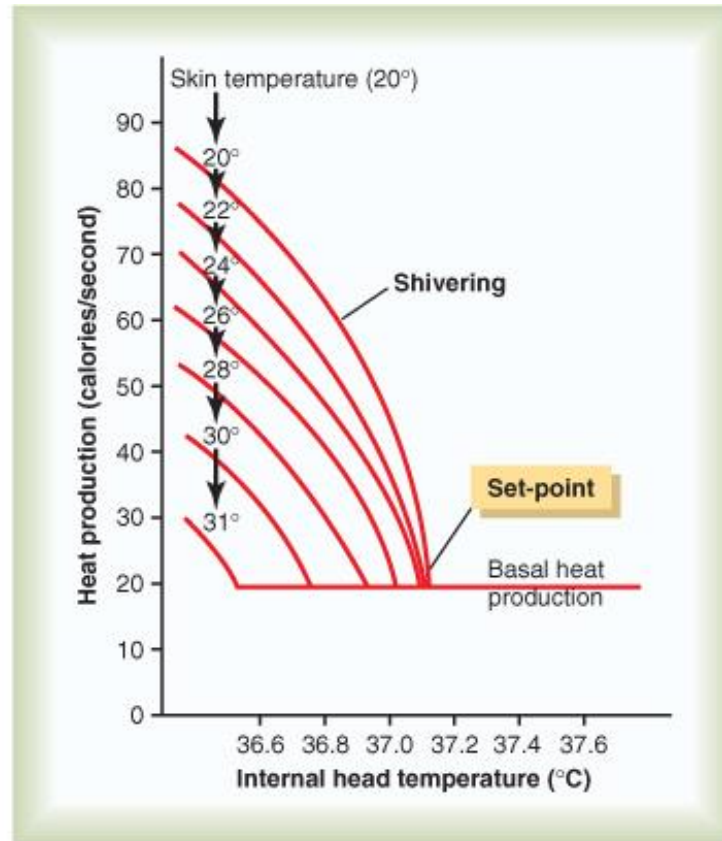

© Elsevier. Guyton & Hall: Textbook of Medical Physiology 11e - www.studentconsult.com

Skjálftamyndun

© Elsevier. Guyton & Hall: Textbook of Medical Physiology 11e - www.studentconsult.com

Húðhitinn hefur áhrif á hversu fljótt skjálfti byrjar.

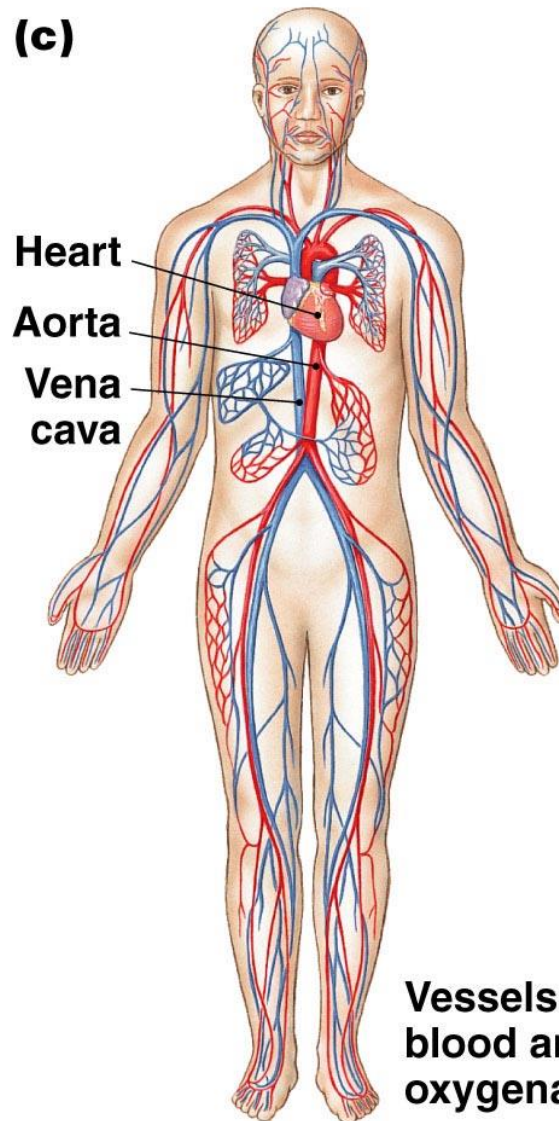

Hæg ofkæling

- Kjarnhiti fellur hægt; reynt að viðhalda honum.
- Súrefnisskortur í útlimum vegna lítils blóðflæðis.
- Aukinn vatnsútskilnaður um nýru => blóðrúmmál minnkar.

(c)

Vessels that carry well-oxygenated blood are red; those with less well-oxygenated blood are blue.

Copyright © 2007 Pearson Education, Inc., publishing as Benjamin Cummings.

Hröð ofkæling

- Kjarnhiti fellur hratt; uppgjöf í hitastjórnun.
- Skjálfti minnkar.
- Blóðflæði minnkar enn frekar til margra líffæra (nýru, þarma,...).
- Reynt að verja heilann og hjarta að einhverju leyti.
- Mótsagnakenndur afklæðnaður og óeðlilegt atferli.
- Utanaðkomandi hjálp þarf til hækka hita.

Upphitun

- Þegar ofkældir einstaklingar eru hitaðir verður:
  - fyrst fall í kjarnhita, allt að $1,5^{\circ}\text{C}$;
  - blóðþrýstingsfall vegna minnkaðs blóðrúmmáls;
  - niðurbrotsefni (t.d. $\downarrow\text{pH}$, $\uparrow\text{K}^+$) og boðefni (adrenalín) streyma til hjarta og heila frá útlimum.

Lokaorð

- Mikilvægt að hafa í huga að mannlíkaminn er ekki vel aðlagður að kulda og að bregðast við ofkælingu.
- Viðbrögð við kulda, bæði skammtíma viðbrögð og langtíma aðlaganir eru mjög einstaklingsbundnar (erfðir, þreyta, næring,...).
- Stundið fjölbreytta hreyfingu og hafið gaman af henni.

Takið ekki of mikla áhættu!
Verið vakandi fyrir öllum
einkennum!

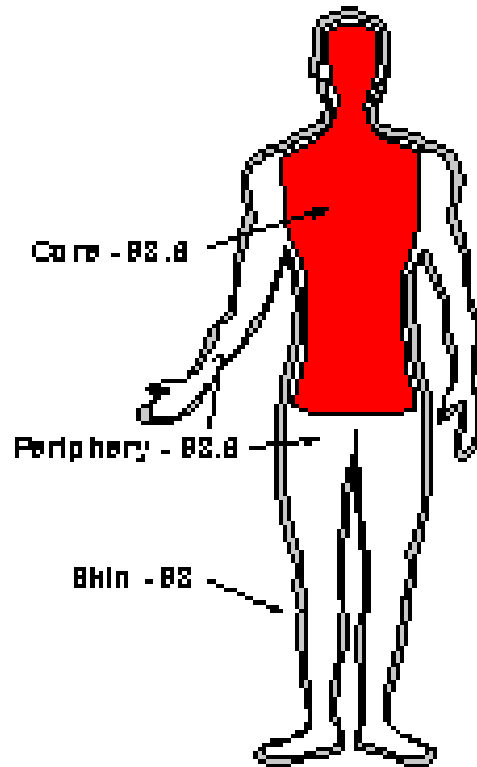
Takk fyrir áheyrnina!

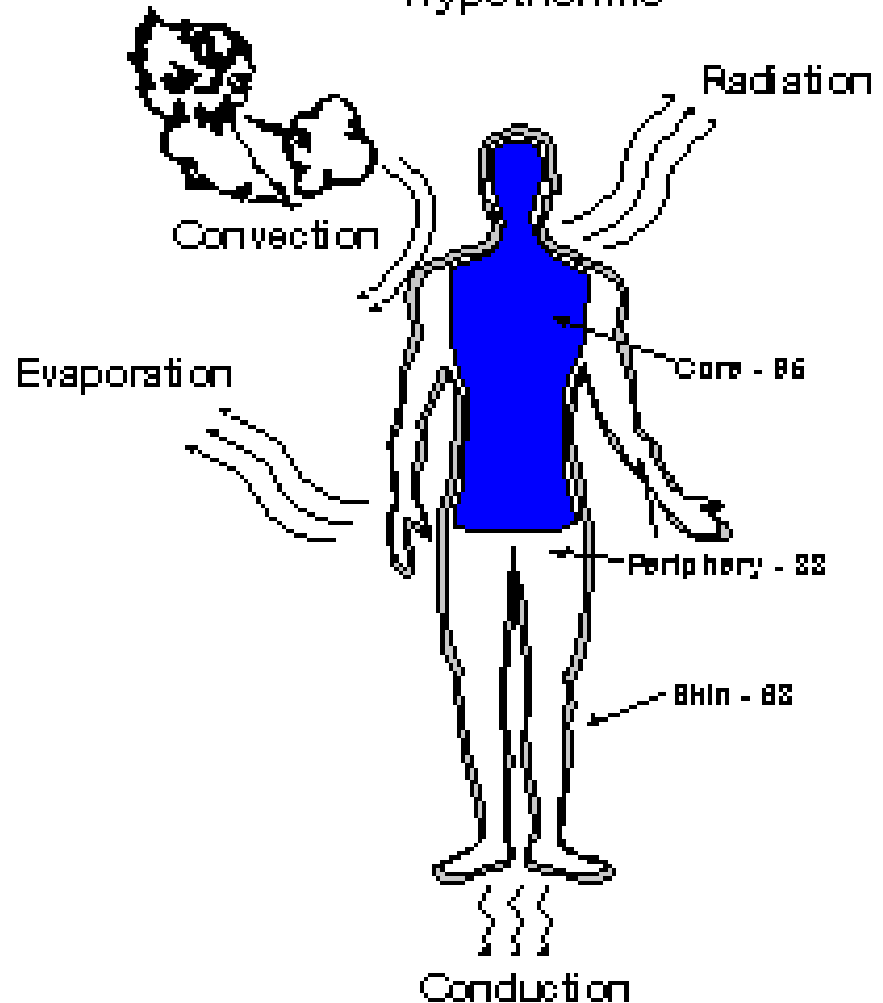

Normothermic

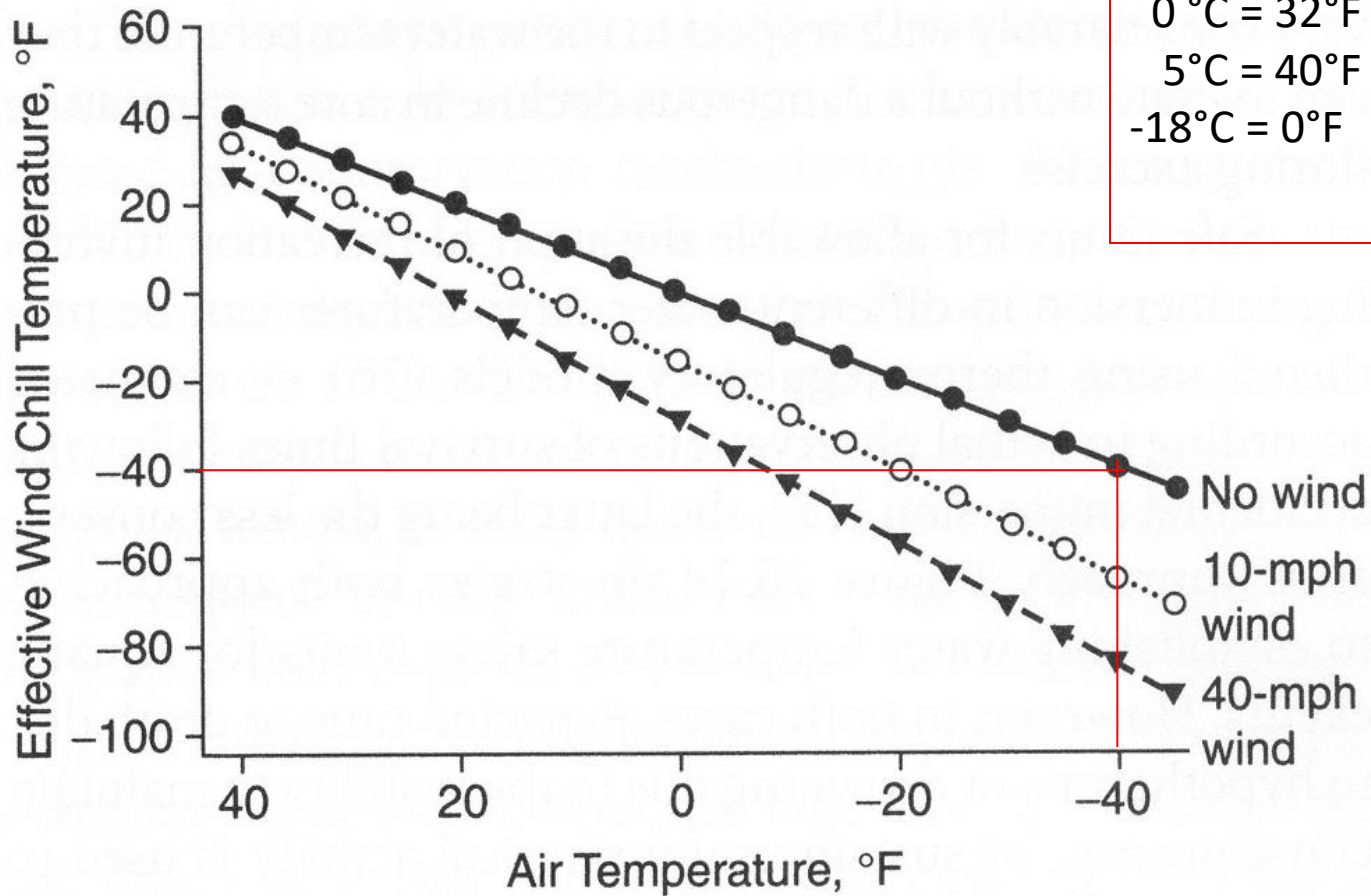

Hypothermic

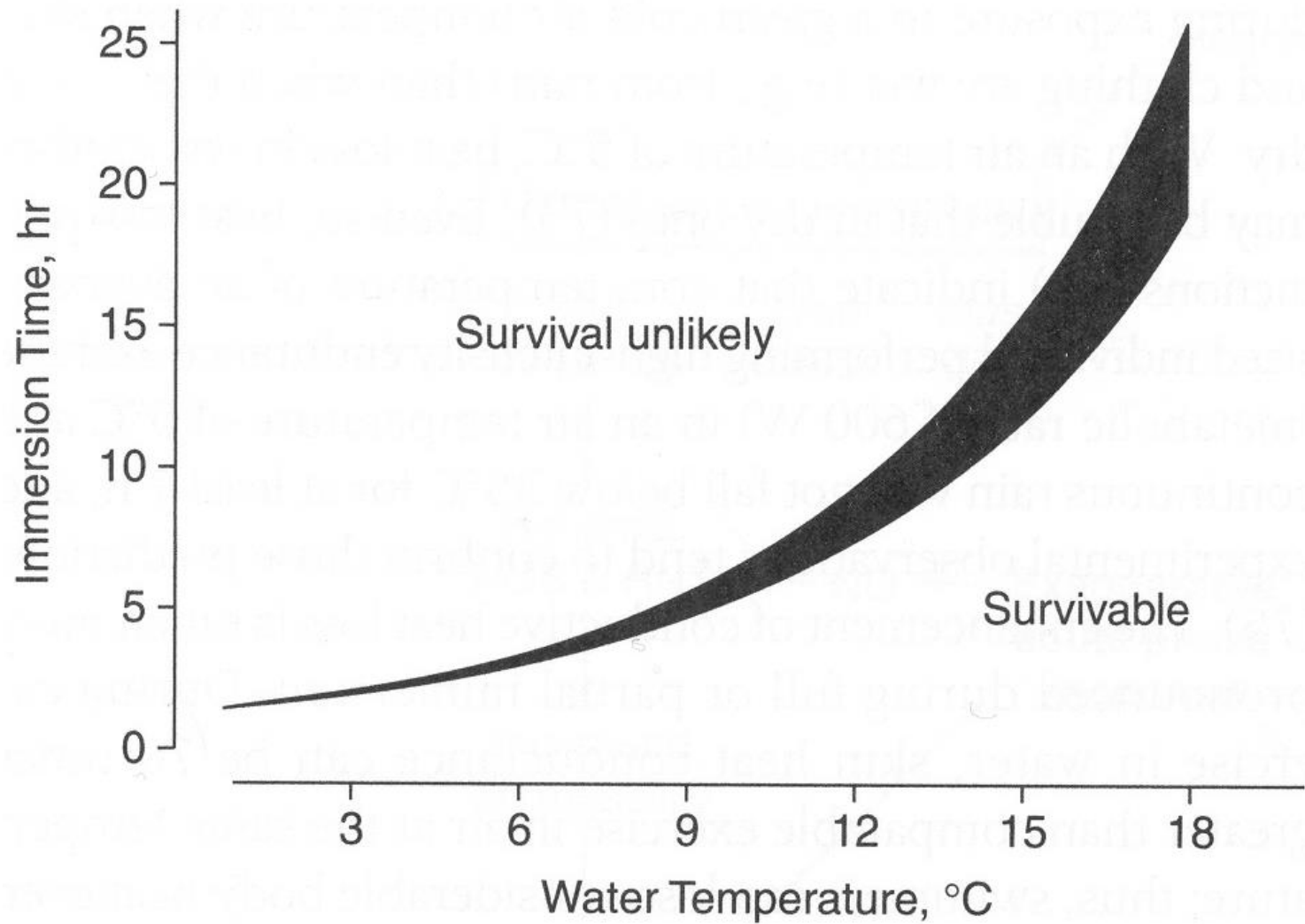

Af: <http://www.princeton.edu/~oa/safety/hypocold.shtml>

Kjarnhiti

Vindur hefur veruleg áhrif á kælingu jafnheits lofts
Vatn og raki í lofti hefur líka mikil áhrif

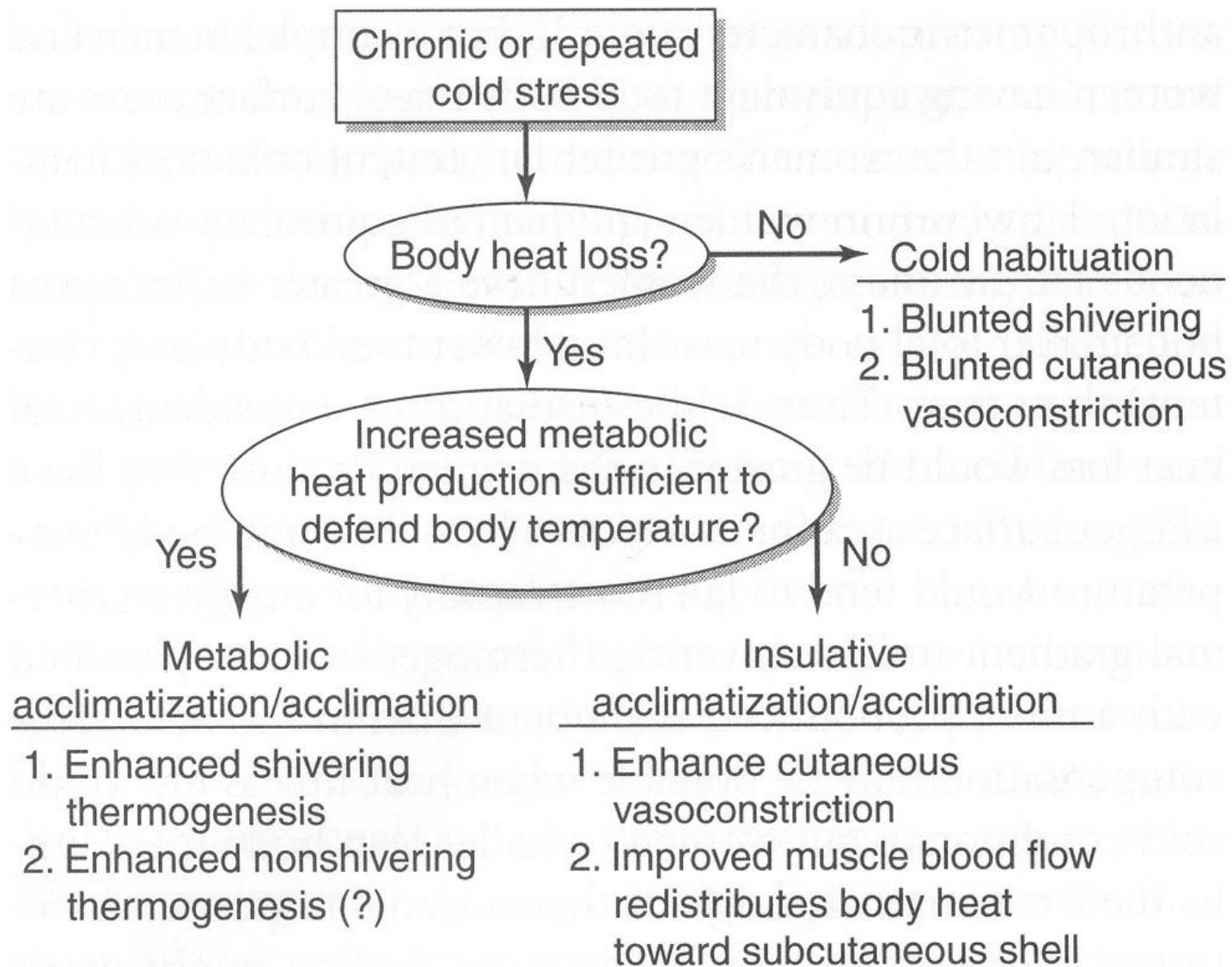

Líftími í misheitu vatni

Viðbrögð við kulda

- Atferlisleg
- Æðaprengingar í húð byrja við 35°C mest og fyrst í útlimum
  - kuldaframkölluð æðaslökun til að verja útlimi gegn skemmdum
- Skjálfti

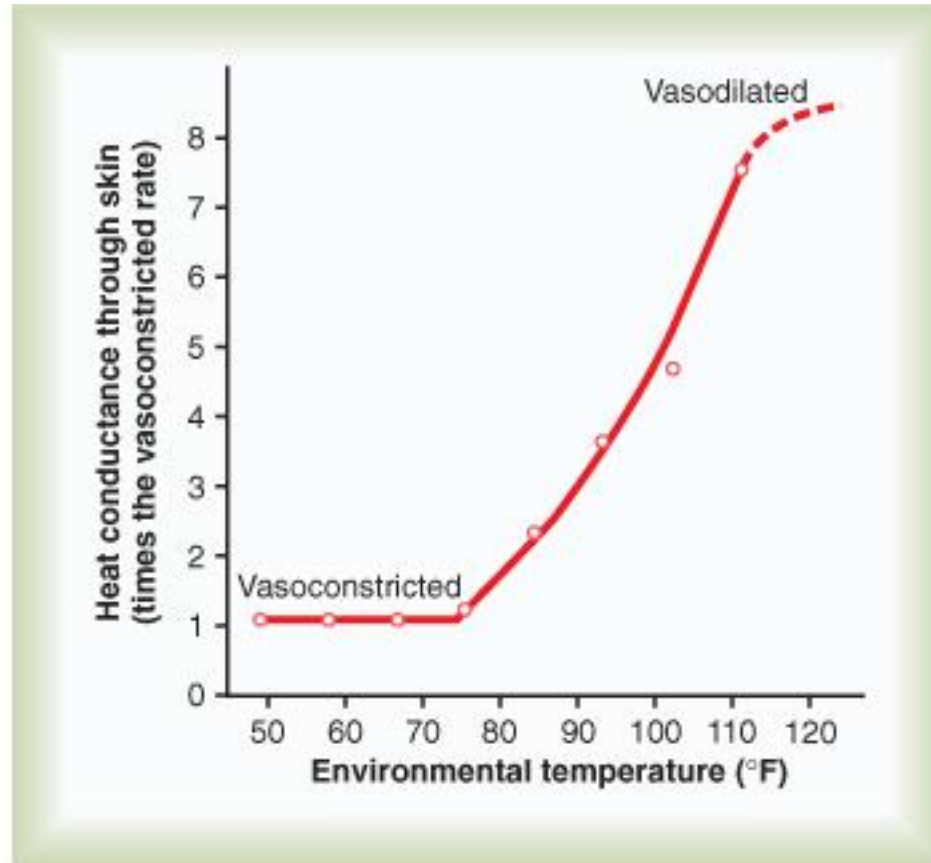

Aðlögun að kulda er ekki eins afgerandi og við hita m.t.t. áreynslu og afreksgetu

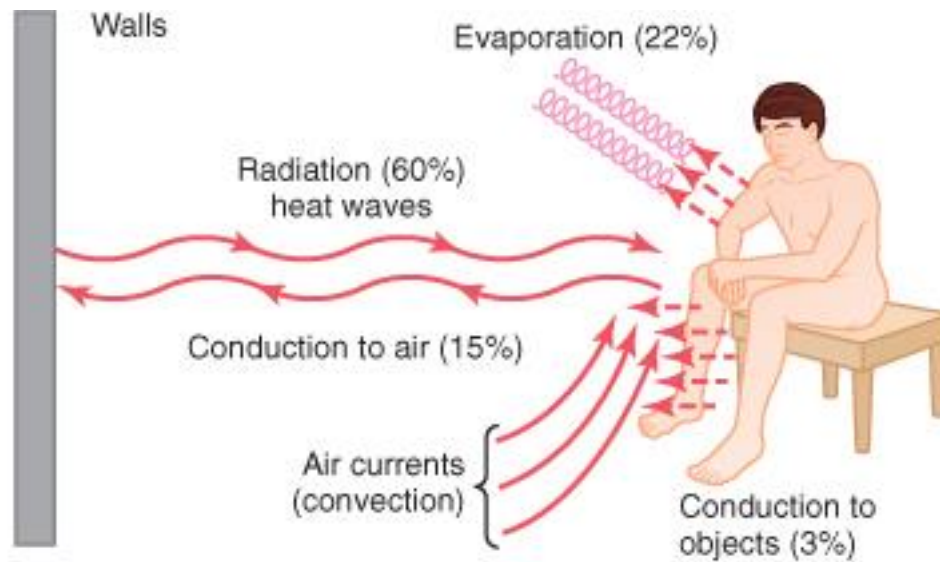

Viðbrögð í kulda

- Ef kjarnhiti lækkar ekki hefur kuldi ekki takmarkandi áhrif á afreksgetu
- Hjartsláttur er lægri og slagmagn meira miðað við sömu súrefnisupptöku
- Kuldavaldandi þvagmyndun og minnkuð inntaka veldur ofþornun sem reyndar minnkað í áreynslu
- Þreyta getur haft veruleg áhrif á viðbrögð við kulda - dregið úr þeim
- Kuldi eykur á bronchospama og áreynsluastma

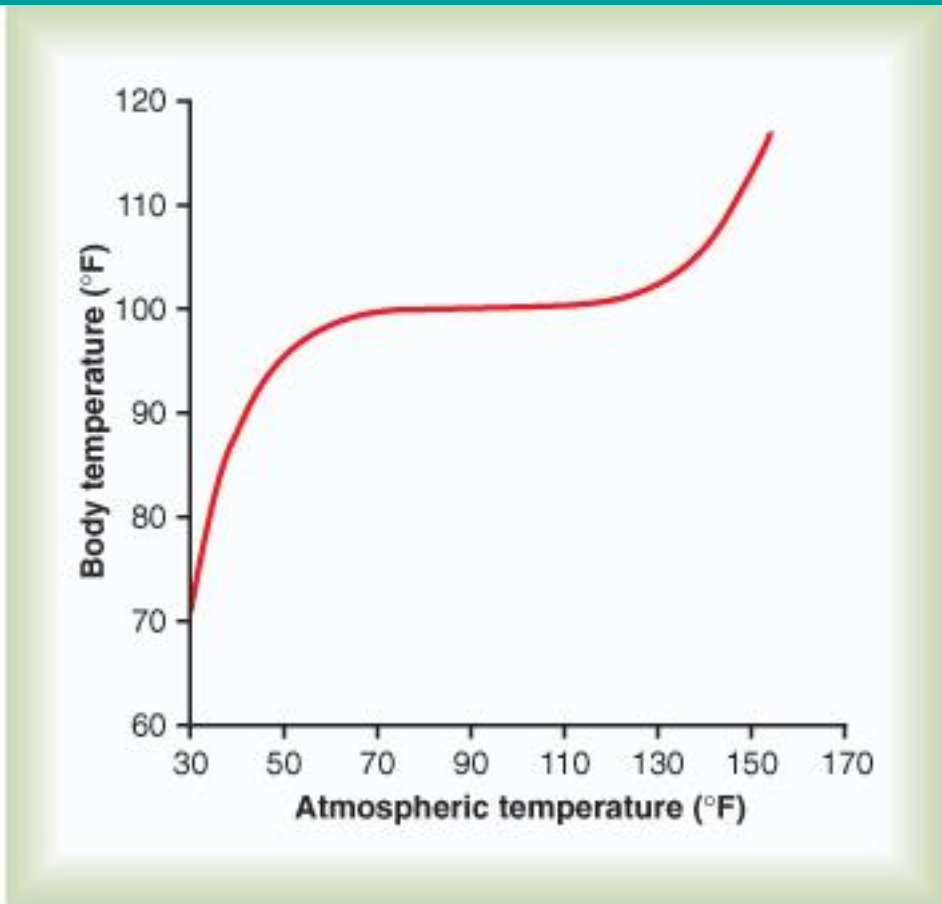

© Elsevier. Guyton & Hall: Textbook of Medical Physiology 11e - www.studentconsult.com

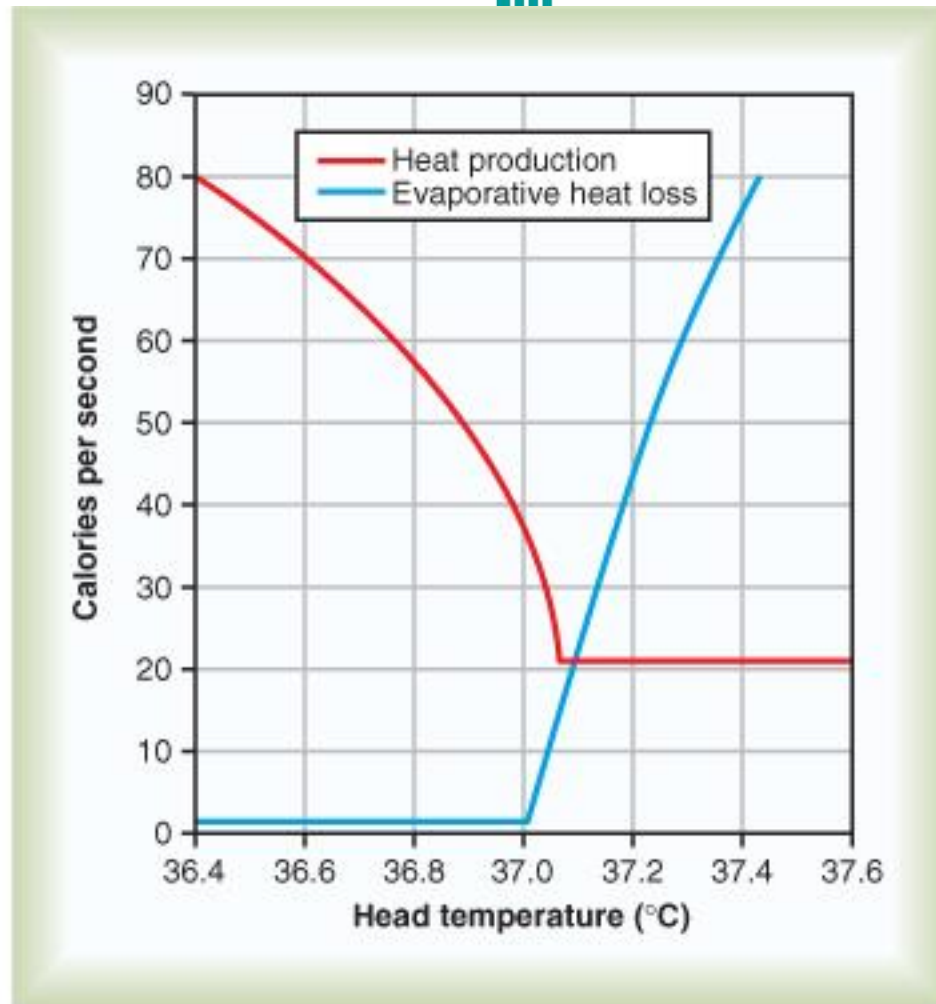
© Elsevier. Guyton & Hall: Textbook of Medical Physiology 11e - www.studentconsult.com

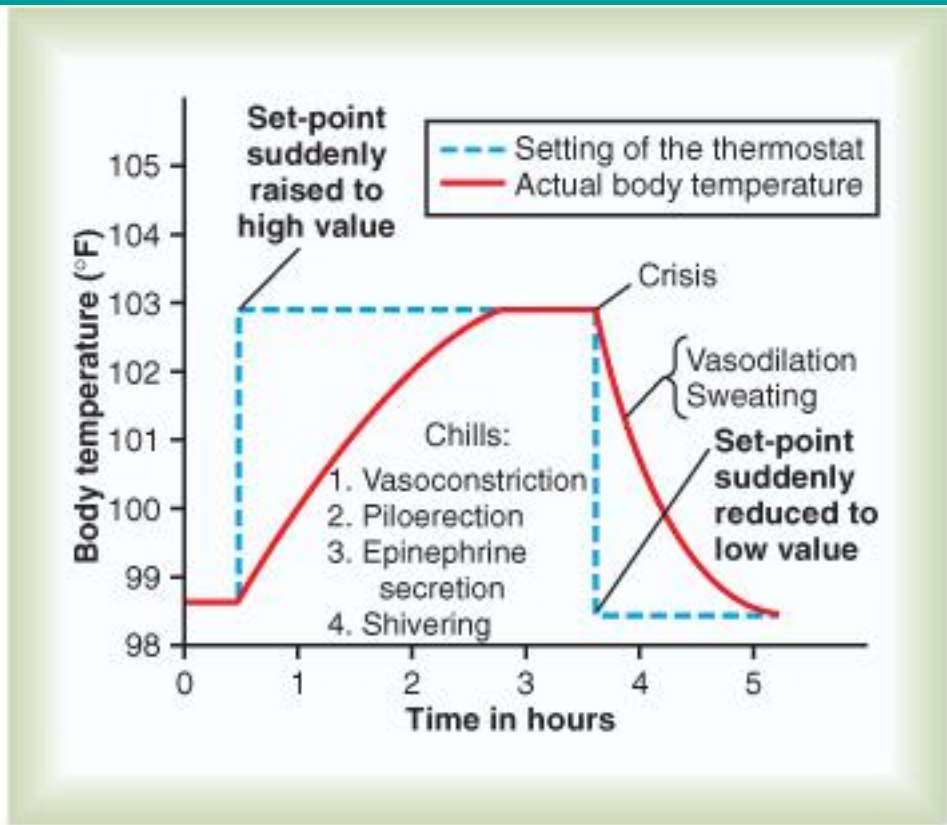

© Elsevier. Guyton & Hall: Textbook of Medical Physiology 11e - www.studentconsult.com

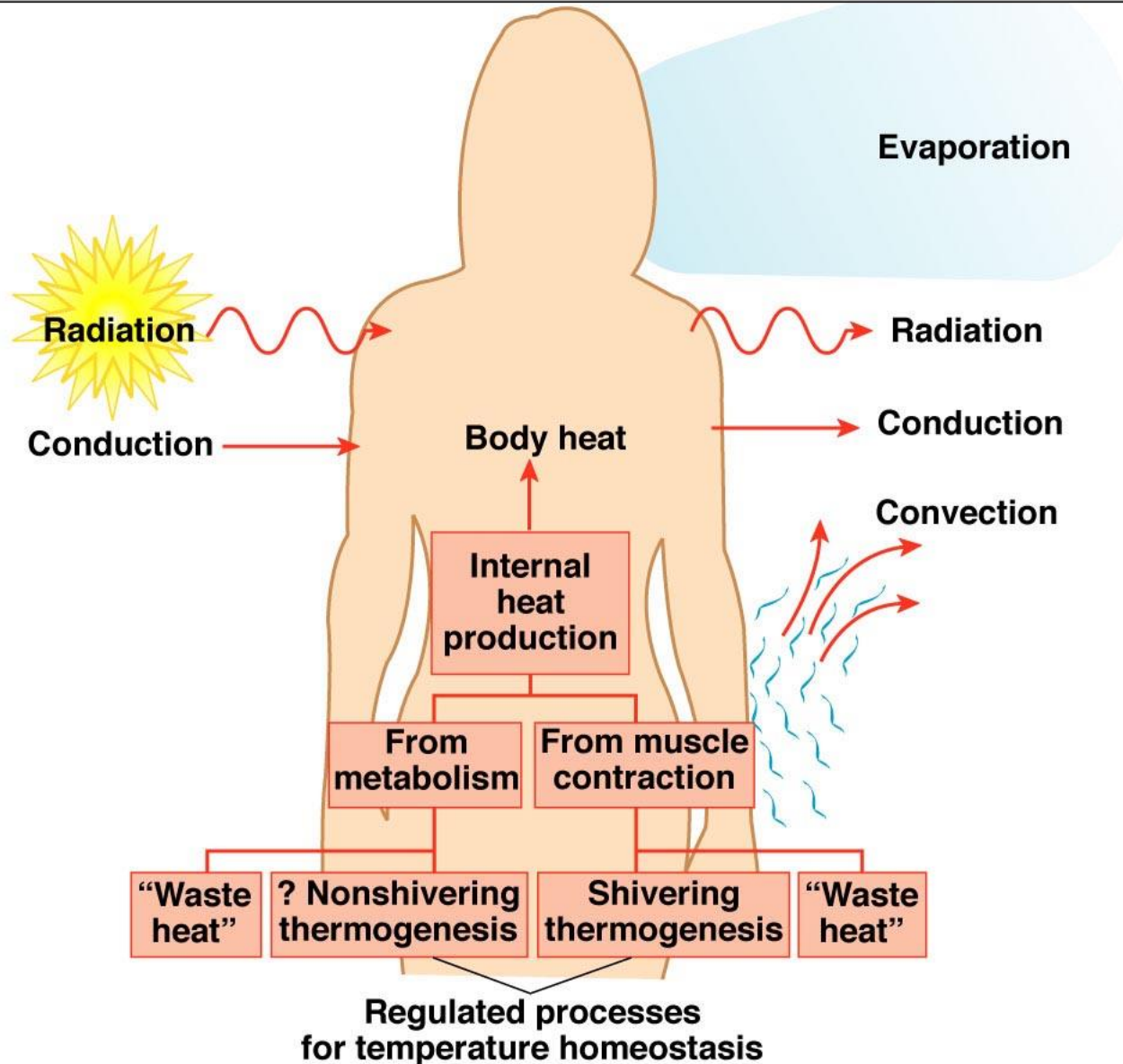

© Elsevier. Guyton & Hall: Textbook of Medical Physiology 11e - www.studentconsult.com

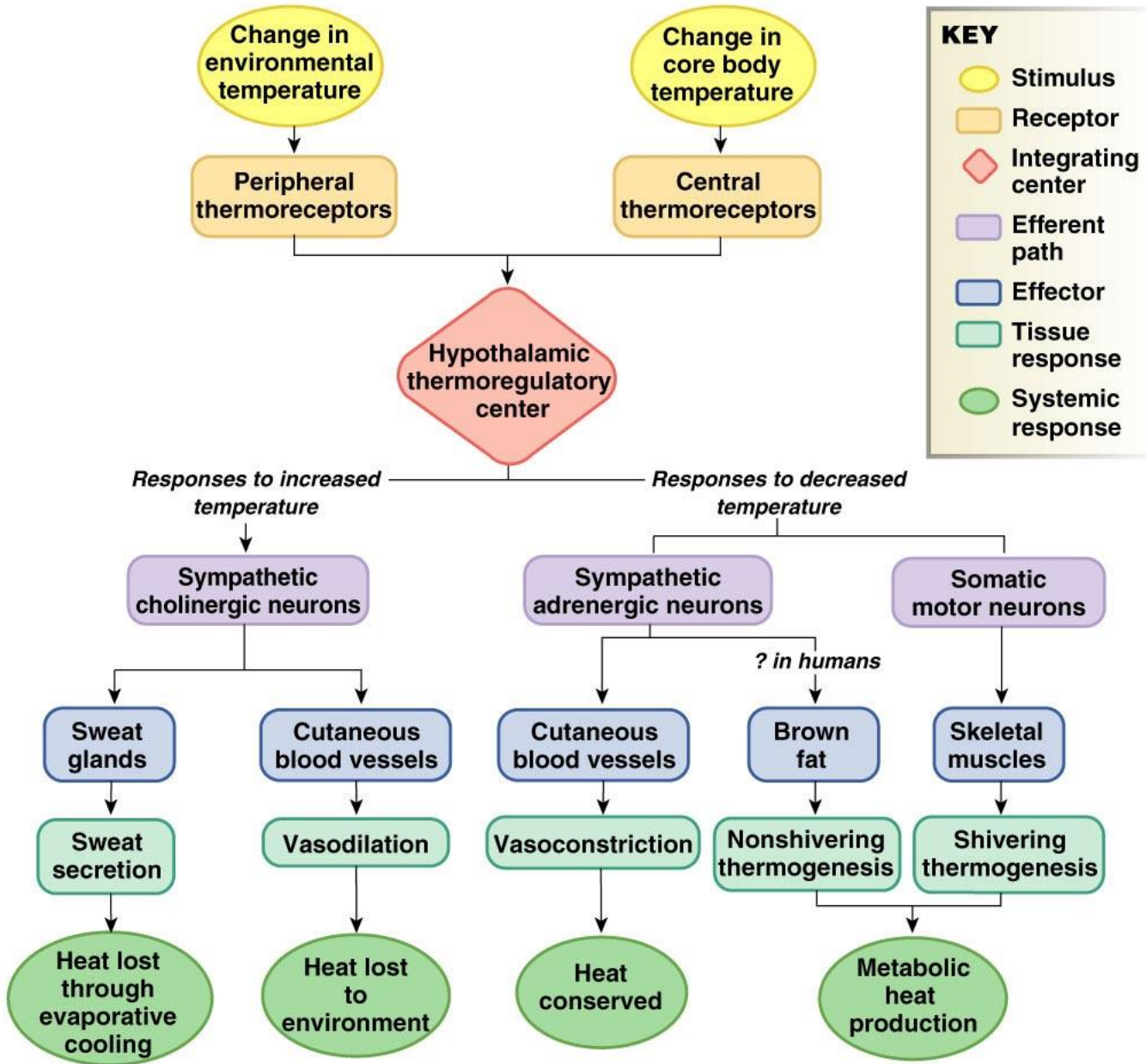

© Elsevier. Guyton & Hall: Textbook of Medical Physiology 11e - www.studentconsult.com

EXTERNAL HEAT INPUT + INTERNAL HEAT PRODUCTION = HEAT LOSS

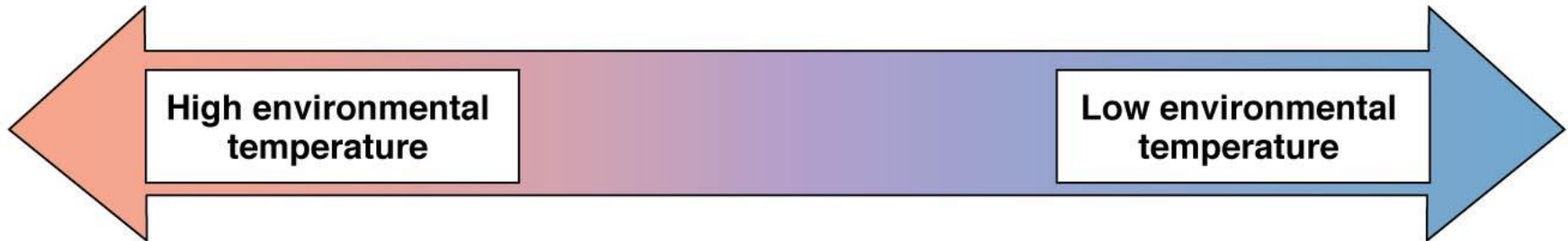

Copyright © 2007 Pearson Education, Inc., publishing as Benjamin Cummings.

Copyright © 2007 Pearson Education, Inc., publishing as Benjamin Cummings.

High environmental temperature

Low environmental temperature

Maximize heat loss

- Vasodilation of cutaneous blood vessels
- Increased sweating
- Behavioral responses
  - Use of fans to increase convective heat loss
  - Immersion in water to increase conductive heat loss
  - Staying out of sun to prevent radiant heat gain
- Removing clothes

Minimize heat production

- Diminished food intake to lessen obligatory heat production
- Behavioral responses
  - Decreased physical activity

Minimize heat loss

- Vasoconstriction of cutaneous blood vessels
- Lack of sweating
- Behavioral responses
  - Adding layers of protective clothing
  - Curling up to minimize exposed surface
  - Standing near heat source to enhance radiant heat gain

Maximize heat production

- Shivering thermogenesis
- Nonshivering thermogenesis (unproven in humans)
- Behavioral responses
  - Increased voluntary activity (stamping feet, etc.)